

на бесконечные расстояния, которая течет внутри бесконечной мысли, это и является показателем потенциала принадлежащей только и только нечеткой теории. Таким образом можно сказать, что Эльчин писатель, создавший в абсурде нечеткий абсурд. Реальность, которую он создал в абсурде, очень отчетливо видна в пьесе абсурда "Игры дьявола", "Спецзаказ на аквариум".

Ключевые слова: абсурдизм, театр абсурда, литературные течения, нечеткая логика, театр Эльчина.

Fuzzy absurdity in the absurd

The article investigates the essence of the fuzzy absurdity in the samples of Elchin's absurd plays "Dream in the Post Office", "Satan's Deeds". It is shown that Elchin with his work "Dream in the post office" sowed the elements of the absurd current in Azerbaijani literature, entered the path of a new world of thinking and became the founder of this trend in the Azerbaijani literary environment. It is true not only to regard Elchin as an absurd writer, but also to appreciate him as a fuzzy theorist. The writer creates a fuzzy variety with fuzzy dimensions in the absurd. To cover a non-circular distance with three separate themes in an absurd work, i.e. to cover with three other subjects in the same concept from different angles, to direct that concept, which flows in endless horizons, to infinite distances, is a sign of the potential which belongs only to fuzzy theory. So, it can be said that Elchin is a writer who creates fuzzy absurdity in the absurd. The reality created by Elchin in the absurd is very clear in his absurd play "Satan's Deeds", "Special order for the aquarium".

Key words: absurdism, theater of the absurd, literary currents, fuzzy logic, Elchin theater

TEATR PROSESİNİN İNKİŞAFINDA FESTİVALLARIN ROLU

Əlləz ƏHMƏDOV

Məqalədə Azərbaycanda müstəqillik illərində keçirilən festivallardan bəhs edilir, onların əhəmiyyətindən söhbət açılır. 1992-2019-cu illər ərzində ölkəmizdə təşkil edilən Festivalların repertuarlarına xüsusi diqqət çəkilir. Gənc nəslin yetişməsində ənənəvi olaraq keçirilən festivalların oynadığı rol xüsusi qeyd edilir. Beynəlxalq və yerli festivalların təşkili, repertuarı, müsbət və mənfi tərəfləri, həmçinin, dramaturgiya problemi ayrıca qabardılır. Təkcə böyükler üçün deyil, eyni zamanda uşaqlar üçün nəzərdə tutulan festivallardan da danışılır.

Açar sözlər: Festival, tamaşa, teatr, beynəlxalq, müstəqillik illəri.

Müstəqillik illərində festivalların təşkili teatr prosesinin inkişafına böyük dəstək oldu. Çünki, sınaq meydanı olan festivallar bu ağır zamanda, teatr kollektivləri üçün həm də bayram ovqatı yaradırdı! Öz azadlığına yenidən qovuşan məmləkətimizdə ilk festivalın keçirilməsi 1992-ci il 14-23 dekabr tarixinə təsadüf etdi. "Mono" adlı festival Azərbaycan Teatr Xadimləri İttifaqı tərəfindən təşkil olundu. Başda görkəmli səhnə xadimi, ittifaqın prezidenti Həsənağa Turabovun və kollektiv əməkdaşlarının səyi nəticəsində festival uğurla baş tutdu.

Festival repertuarının təşkili zamanı yerli və xarici müəlliflərin pyeslərinə müraciət edilmişdi. Teatrşünas Yaqub Əlioğlu festival ərzində oynanılan tamaşalar barəsində qeyd edirdi: "Bu festivalda 10 tamaşa nümayiş etdirildi. On gün ərzində "Tək məzar", Q.X.Andersonun "Bül-bül", Ç.Ələsgərlinin "Etiraf", V.Şekspirin "Hamlet", V.İbrahimovun "Xatun", Ananın "Altıncı mərtəbə", F.Abdullayevin "Ölüm ya olum?!" M.Mituanın "Musiqi müşaiyyətçisi", M.Svetayevanın

"Svilla", Z.Saqalovun "Aysedor Dulkanın üç həyatı" əsərləri sənətsevərlərin mühakiməsinə verildi" [1].

Festival çərçivəsində gələcəyə ümid vəd edən maraqlı aktyor oyunları ilə yanaşı, bəşəri problemləri özündə əks etdirən dramaturji materiallarla zəngin səhnə yozumları da diqqəti cəlb edirdi. Bununla belə, müasir dramaturgiya qıtlığı açıq-aşkar hiss edilməkdə idi. Rejissor və aktyorların bu işdə aktivlik göstərməsi məsələni qismən yoluna qoysa da, gənc dramaturgiya məsələsi problem olaraq qalırdı.

"Him-cim" festivalı, ölkəmizdə ilk dəfə 1994-cü ildə təşkil edilmişdir. Festivalın ərsəyə gəlməsində Xalq artisti H. Turabovun və B. Xanizadənin böyük xidmətləri olmuşdur. İlk dəfə keçirilməsinə baxmayaraq, festival teatrsevərlər tərəfindən maraqla qarşılanmışdır. Azərbaycan teatr prosesində sənət hadisəsi hesab edilən festivalda altı tamaşa nümayiş etdirilmiş, bunlardan beşinə quruluşu Bəxtiyar Xanizadə vermişdir. "Him-cim" festivalında "Yuğ", "Gənc Tamaşaçılar", "Dövlət Gənclər", "Şuşa Dövlət Musiqili Dram" teatrları

da iştirak etmişdir. Dövri məbatda festivalda nümayiş etdirilən tamaşalar və ifaçıların tamaşaçıda hansı təəssüratı oyatması barəsində qeyd edilir: "Məşhur İrlandiya yazıçısı S.Bekketin insanın sarsıntılarından, son ümidlərinin puça çıxmasından bəhs edən "Ümid" əsərinin (ifaçı Hacıbaba Məmmədov) və "Şans" mono tamaşasının (ideyanın müəllifi və ifaçısı Ayşad Məmmədov) nümayişi zamanı aktyorların hər bir jestini, baxışını dinməzə izləyən salon "Nağaraçıların"ın (Rövşən Məmmədov, Elman Rəfiyev, Qurban Məsimov, Səyavuş Hüseynov) çıxışı zamanı uğunub gedirdi" [3]. Müstəqillik dönməndə keçirilən I "Him-Cim" festivalı, 1994-cü il 16 mayda "Dəli yığıncağı" studiyasının yaradılmasında müstəsna rol oynamışdır.

Tamaşaçıların marağına səbəb olan I "Him-cim" festivalından bir il sonra, 1995-ci ildə yenidən II "Him-cim" festivalı təşkil edildi. Bu festivalın əvvəlkindən əsas fərqi isə yerli sənət ocaqlarından əlavə, Gürcüstan və Sankt-Peterburqdan olan xarici truppaların da festivalda iştirakı idi. "Dəli yığıncağı" adlı teatr studiyasının festival üçün hazırladığı "Leyli və Məcnun" tamaşası mimçilərin böyük marağına səbəb oldu: "Bir ildən sonra ikinci "Him-cim" pantomim festivalına xaricdən qonaqlar da dəvət olunmuşdu. Bu festivalda "Dəli yığıncağı" böyük Füzulinin "Leyli və Məcnun" poemasına müraciət etmişdi. Festivalın yekununda otuz yaşlı Gürcüstan Dövlət Pantomim Teatrının yaradıcısı Amiran Salikaşvili açıq səmimiyyətlə etiraf etdi ki, Azərbaycanın yenicə yaranmış "Dəli yığıncağı" pantomim teatri az müddətdə xeyli yaradıcılıq nailiyyətləri əldə etmişdir. Doğrudan da, xeyli tamaşalar hazırlayaraq, nəhayət, "Leyli və Məcnun" kimi bir tamaşa səviyyəsinə çatmaq çoxlu zəhmət və istedad tələb edir" [5]. I və II "Him-cim" festivalının Azərbaycan teatr prosesinə verdiyi ən böyük töhfə isə, heç şübhəsiz müstəqillik illərimizdə bizlərə yeni bir teatr-Pantomima teatrını qazandırması oldu. Bu teatr, plastik həll, janr və repertuar siyasəti baxımından ölkəmiz üçün ilk idi.

1995-ci ilin may ayının 27-dən iyunun 4-dək I Eksperimental Tamaşalar Festivalı keçirilmişdir. Festival repertuarında nümayiş etdirilən tamaşalarda fərqli rejissor konsepsiyasını və baxımlı aktyor ifalarını özündə əks etdirən səhnə əsərlərinə də yer almışdır. Festivalın ən yaxşı tamaşa nominasiyasının qalibi V.İbrahimoğlunun "Yuğ" teatrında hazırladığı "Bir-iki bizimki" adlı tamaşa olmuşdur. Tamaşanın mükafata layiq görülməsinə səbəb bu olmuşdur ki: "...rejissor bir bölümlü qarabasma oyununu tamaşaçılara diskret xəyali səhnəciklər kimi təqdim edir, təbii ki, münisflər heyəti bu kövrək psixoloji qarabasma oyununun yanından biganə keçə bilməzdi" [6].

Festival çərçivəsində oynanılan uğurlu tamaşalardan biri də, H.Atakişiyevin quruluş verdiyi Gənclər teatrının "Mühacirlər" tamaşası idi. Festivalda "ən yaxşı kişi rolu ifaçısı" mükafatına həmin tamaşada oynadığı rola görə Qurban İsmayılov sahib çıxmışdır. Festivalda uğurla oynanılan səhnə yozumlarından biri də, rejissor M.Ələkbərzadənin Akademik Milli Teatrda quruluş verdiyi "Müəmmalı bir qətl barədə üç ehtimal" adlı tamaşa idi. Aydın Talıbzadə bu tamaşa haqqında

belə yazırdı: "...tamaşanı mən hər şeydən əvvəl ona görə bəyəndim ki, rejissor olduqca mürəkkəb, dinamik və emosional süjet xətti olan bədii mətni məkanda plastik obrazlarda görükdürərkən bayağılıq sərhəddini bir dəfə də olsun belə aşmadı" [6]. Festivalda "ən yaxşı qadın rolunun ifaçısı" adına Xalq artisti Ş.Yusupova layiq görüldü. Festival repertuarında tamaşaçıların mühakiməsinə verilən "Hüseynağanın (Atakişiyev-Ə.Ə.) V.Brusovun "Güzgüdə" pyesi əsasında quruluş verdiyi eyni adlı mono-tamaşa nədənsə istər aktyor, istərsə də rejissor işi baxımından "çiy" təsir bağışlayırdı" [6].

Festival ənənəsi sonrakı illərdə də uğurla davam etdirildi. Festivalın mütəmadi keçirilməsi, sənət ocaqlarında repertuarın təşkili istiqamətlərinin müəyyən edilməsi prosesini bir qədər də sürətləndirdi. Bir məqamı da diqqətinizə çatdırmaq istərdik ki, 1992-2000-ci illər aralığında "Mono" tamaşalar (1992; 1994; 2000; 2002); I və II "Him-Cim" (1994; 1995); I və II "Eksperimental" (1995; 1998); "Milli klassika və teatr festivalı" (1999), "Festivalar festivalı" (2000) adlı festivallar təşkil edilmişdir. Tearşünas Ə.Vəliyev teatr prosesində başlanan festival hərəkətini belə dəyərləndirir: "...Azərbaycanda 1992-ci ildən 2000-ci illərin əvvəllərinə qədər mütəmadi surətdə festivallar keçirildi. Festivalın əsas məqsədi teatr axtarışlarını stimullaşdırmaq, gənc nəslin maraqlı nümayəndələrini meydana gətirmək idi. Təsədüfi deyil ki, bu dövrdə hər bir teatr var gücü ilə çalışırdı ki, monotamaşalar, eksperimental tamaşalar, pantomim festivallarında iştirak etsin, bacardıqca orijinal proyektlərlə çıxış eləsin, özünü teatr ictimaiyyətinə tanıtсын. Bu məqsədlə də ildən ilə Azərbaycan sənətçilərində, xüsusilə, gənclərdə, bu festivallarda iştirak etmək, axtarışlar aparmaq həvəsi, meyli güclənirdi." [7]. Ölkəmizdə 2002-ci ildə təşkil edilən "Mono" ("Üfüq-XXI" adlı) və 2005-ci ildə keçirilən "Boş məkənin dolğunluğu" adlı festivallar da teatrsevərlər tərəfindən maraqla qarşılandı.

Ümummillilə lider H.Əliyev siyasi kursunun layiqli davamçısı, cənab Prezident İ.Əliyevin teatrın inkişafı naminə imzaladığı (2006, 2007, 2009-2019) qanunlar, sərəncamlar yerli və beynəlxalq səviyyəli festivallarda özünü doğrultdu. Belə ki, 2007-ci ildə imzalanmış sərəncamdan irəli gələrək, paytaxtımızda ilk dəfə gənc rejissorların quruluş verdiyi tamaşalardan ibarət "Yeni teatr" adlı Respublika Festivalı təşkil edildi. Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin, Azərbaycan Teatr Xadimləri İttifaqının dəstəyi ilə keçirdiyi festival, gənc rejissorların inkişafına xidmət edirdi. Mart ayının 10-17-si aralığında baş tutan "Yeni teatr" Respublika Festivalının əsas məqsədinə gəlincə: "Bu festivalın keçirilməsində məqsəd odur ki, yeni teatr düşüncəsi, yeni teatr yaranması, teatr haqqında yeni düşüncələr özünə yer tapsın. Festival bir növ bu günümüzə gələcəyimizə ekskursiyadır, sadəcə gənc rejissorların hazırladıkları tamaşalara baxmaq deyil. Burada tək yaradıcı deyil, çox böyük məqsədli siyasi düşüncə var, çünki Azərbaycan teatri artıq dünyaya inteqrasiya oluna bilən bir teatrdır" [4].

15 gənc rejissorun iştirak etdiyi ilk festivalda, yerli və xarici dramaturqların əsərlərinə müraciət edilmişdi:

Akademik Milli Dram Teatrı "İnsan səsi" (J.Koktonun); Gənc Tamaşaçılar Teatrı "Pəri Cadu" (Ə.Haqqverdiyev); "Yuğ" Dövlət Teatrı "Viy" (N.Qoqol); Gəncə Dövlət Dram Teatrı "Qəribə oğlan" (İ.Əfəndiyev); Dövlət Pantomima teatrı "Yol", eləcə də Lənkəran Dövlət Dram Teatrı "Onun iki qabırğası" (Ə.Əmirli) və s. əsərlərlə gənc rejissorlar festivala qatılmışdı.

Müxtəlif illərdə həmçinin, Bakıda (2008) və Qaxda (2010) Kukla teatrları həftəsi keçirilmişdir. Teatr Xadimləri İttifaqının təşkil etdiyi Beynəlxalq Çexov "İpək yolu" festivalı isə 2010-cu il noyabr ayının 12-dən-30-dək baş tutmuşdur.

İldən ilə festivalların keçirilməsi geniş vüsət almış, coğrafi ərazisi isə genişlənməmişdir. Sənət bayramı hesab edilən festivallar tək-cə paytaxt Bakıda deyil, eyni zamanda Gəncədə, Lənkəranda, Şəkiddə mütəmadi olaraq keçirilməyə başlanmışdır. 2009-cu ildə "Yeni teatr" I Respublika Gəncə festivalı baş tutmuşdur. İyunun ayının 23-dən-28-dək davam edən festivalda 14 teatr iştirak etmişdir.

2011-ci il ölkəmizdə təşkil edilən yerli və beynəlxalq səviyyəli teatr festivalları ilə əlamətdar olmuşdur. Festivalların keçirilməsi, müstəqilliyimizin 20 illik ildönümü ilə üst-üstə düşmüşdür. Belə ki, 2011-ci il iyun ayının 21-dən-27-dək "Yeni teatr" II Respublika Lənkəran Festivalı baş tutmuşdur. Sənət bayramında 12 dövlət teatrı ilə yanaşı, Bakı Bələdiyyə teatrı da iştirak etmişdir. Sənət ocaqlarının bölgələrdə keçirilən festivallara qatılması, teatrlar arasında əlaqələrin möhkəmlənməsinə şərait yaratmışdır. Repertuar siyasəti baxımından truppaların nümayiş etdirdikləri tamaşalar, həmin kollektivlərin peşəkarlıq səviyyəsi barədə həmkarları arasında fikir formalaşdırmışdır.

I Beynəlxalq Kukla Teatrları Festivalı balaca tamaşaçılarımızla yanaşı, böyüklərin də marağına səbəb oldu. Festival paytaxtımızda 16 ölkənin 20-dən çox nümayəndəsini bir araya gətirdi. Noyabr ayının 1-dən-6-dək keçirilən sənət bayramı Azərbaycanın müstəqilliyinin 20-ci ildönümünə və Kukla Teatrının yaranışının 80 illik yubileyinə həsr edilmişdi. Festivalın Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi, Beynəlxalq Kukla Teatrları Assosiasiyası (ANİMA) və Uluslararası Kültür Təşkilatının (Türksoy) birgə işi sayəsində ərəşəyə gəlmişdi. Şəhərimizə təşrif buyuran ölkələr arasında İspaniya, Türkiyə, Rusiya, Böyük Britaniya, Misir və b. vardı. Xarici qonaqların, kukla teatrı bilicilərinin beynəlxalq səviyyəli festivalda iştirak etməsi fərəh doğurmaya bilməzdi. Festivalda ölkəmiz "Ağ və qara"; "Xeyir və Şər"; "Balaca ulduz"; "Sehirli ağac" "Turp" və s. tamaşaları ilə təmsil olunurdu. Beynəlxalq kukla teatrı festivalının keçirilməsi, sabaha olan inamdan xəbər verirdi. 2011-ci ildə baş tutan növbəti festival isə, AZTXİ-nin keçirdiyi "2+1" I Eksperimental teatr festivalı oldu. Bu festival noyabr ayının 21-26-sı aralığına təsadüf etdi. Festivala 9 teatr 13 tamaşa ilə qatılmışdı. 2011-ci ildə Bakı Uşaq Teatrı "Hər aktyor, bir tamaşa" adlı festival təşkil etdi. Festivalın keçirilməsində əsas məqsəd gənclərin sənət ocaqlarına olan marağını artırmaq idi. Müstəqilliyimizin yubileyi ilində həmçinin, Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi, eləcə də Gənclər və

İdman Nazirliyinin birgə təşkilatçılığı ilə Azərbaycanın Milli Qəhrəmanı Mübariz İbrahimovun əziz xatirəsinə həsr edilən "Gənclərin I Ümumrespublika Teatr Festivalı" təşkil olundu. Festival repertuarında vətənpərvərlik mövzulu tamaşalar üstünlük təşkil etdi.

2012-ci ildə keçirilən "Sərgüzəşti-Mirzə Fətəli Axundzadə" Milli teatr Festivalına gəlincə, bu tədbir çərçivəsində respublikamızın müxtəlif teatrlarında böyük dramaturqun komediyaları əsasında 18 tamaşa hazırlanmışdı. Aktyorların klassik repertuarda püxtələşməsinə nəzərə alsaq, klassik pyeslərə müasir baxış bucağından yozum verilməsi faktoru festivalın əhəmiyyətlik dərəcəsindən xəbər verir.

2013-cü il 28 oktyabr - 2 noyabr aralığı tarixində AZTXİ "2+1" II Eksperimental Teatr Festivalını təşkil etdi. Festivalda əsas məqsəd gənc nəslin püxtələşməsi və potensial imkanlarının üzə çıxarılması idi. Festivalın "2+1" Eksperimental teatr festivalı adlandırılmasına gəlincə, festivalda tamaşaları 3 və daha az iştirakçı qurulmalı idi. Festivalda tamaşaçılara Azərbaycan Dövlət Gənc Tamaşaçılar "Bir səbət tənhalıq" (M.Vahidzadənin); Dövlət Ləzgi Dram "Öldür məni can-cigər" (A.Nesin); "Vahid" Satira "Kor kürüsü" (M.Məmmədov); Mingəçevir Dövlət Dram "Zibillik" (T.Narın) və s. teatrlarının tamaşaları göstərilmişdi. Nümayiş etdirilən tamaşaların böyük əksəriyyəti sosial yönümlü aktual məsələləri qabartmış və problemlərin həlli istiqamətini bu yöndə çözməyə çalışmışdı. Festivalda paytaxt teatrları ilə yanaşı, bölgə, qaçqın və məcburi köçkün, eləcə də özəl teatrlar iştirak etmişdir.

"Bizim teatr" adlı festival 2014-cü ilin 27-29 mart tarixində keçirildi. Festival "Bir teatr-bir festival" layihəsi çərçivəsində gerçəkləşdi. AZTXİ və Bakı Uşaq Teatrının birgə səyi nəticəsində meydana gələn festivalın afişasına nəzər salaq bu tamaşaların adlarına rast gəlmiş olarıq: "Apokalipsis"; "İblis"; "Ağac"; "Retro"; "Kasıbın yuxusu" və s. Festivalın açılış mərasimi Beynəlxalq Teatr gününə təsadüf etdi. Türkiyə və Təbrizdən gələn teatr kollektivlərinin festivalda iştirakı tədbirə xüsusi rəng qatdı.

I Şəki Beynəlxalq Teatr festivalı 2014-cü il sentyabr ayının 10-dan-19-dək baş tutdu. Festival çərçivəsində yerli teatrlarla yanaşı, Kalmıkiya Respublikasının Milli Dram Teatrı, Qazaxıstan Dövlət Uşaq və Gənclər Teatrı da, Şəki sənətsevərlərinin görüşünə gəldilər. Ev sahibi "Sevgililərin cəhənnəmdə vüsali" (İ.Əfəndiyev) adlı səhnə əsəri ilə festivala start verdi. Daha sonra Azərbaycan Dövlət Dram Teatrı "Sərgüzəşti-Vəzir-Xanı-Lənkəran"; Kalmıkiya Milli Dram Teatrı "Mən aktrisayam" (V.Mançiyev); Azərbaycan Dövlət Gənc Tamaşaçılar Teatrı "Müharibə" (L.Nuren); Gəncə Dövlət Dram Teatrı "Evlənmə" (N.Qoqol) və s. kollektivlər öz tamaşalarını nümayiş etdirdilər. Teatr truppaları festivala öz repertuarlarındakı ən maraqlı tamaşaları gətirməklə, sənət bayramına ciddi yanaşdıqlarını göstərdilər. I Şəki Beynəlxalq Teatr Festivalında yerli və xarici truppaların iştirakı, gələcəkdə daha sıx əməkdaşlıqdan xəbər verirdi.

2015-ci ilin mart ayının 11-dən-14-dək "Bizim Teatr Festivalı-2" keçirildi. Festivalı Bakı Uşaq Teatrı və AZTXI-nın birgə səyi nəticəsində meydana gəldi. 2015-ci il noyabr ayının 15-20 aralığında Bakıda daha bir beynəlxalq festival baş tutdu. "Cırtan" III Beynəlxalq Kukla Teatrı Festivalı Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi və Beynəlxalq Kukla Teatrları Assosiasiyasının təşkilatçılığı ilə gerçəkləşdi. Festivalda əsas məqsəd balacaların teatr prosesinə olan marağını artırmaqdan ibarət idi.

2016-cı il sentyabr ayının 15-dən 24-dək "Üç məkan" II Şeki Beynəlxalq Teatr Festivalı öz işinə start verdi. Festival Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi, Şeki Şəhər İcra Hakimiyyəti, Azərbaycan Teatr Xadimləri İttifaqının müstəqil iş birliyi sayəsində baş tutdu. I Şeki festivalından fərqli olaraq bu dəfəki sənət nümayişində 6 ölkənin teatrı iştirak edirdi. Festival çərçivəsində həm böyüklər, həm də uşaqlar üçün tamaşalar nümayiş etdirildi. I Beynəlxalq teatrdan fərqli olaraq bu dəfə ev sahibləri açılış deyil, bağlanış mərasimində özünün "Vaqif" tamaşasını seyrçilərə təqdim etdi.

Paytaxtımızda 2017-ci il 1-6 noyabr tarixlərində yeni və nüfuzlu bir festival keçirildi. İlk dəfə təşkil edilən "M.A.P" Bakı İncəsənət Festivalının təşkilatçısı Yarat Müasir İncəsənət Məkanı idi. Festivalın keçirilməsində əsas məqsədə gəlincə: "...teatr bizə hava və su kimi lazımdır. Noyabrın 1-dən başlayan 1-ci "M.A.P" Bakı İncəsənət Festivalı, bənzəri və oxşar olmayan fantastik bir layihədir. Festivalın bədii amalı və yüksək hədəfi ilk növbədə gənc nəsə müasir teatr sənətinin mahiyyətini çatdırmaqdan ibarətdir. Məhz bu səbəbdən biz teatr banilərimizin maarifpərvər ideyalarına üz tuturuq, böyük uğur qazanmış modern teatrın parlaq əsərlərini nümayiş etdiririk, musiqi ilə səhnə arasında olan dərin əlaqələr aşkarlayırıq." [2]. Bu festivalı digər keçirilən festivallardan fərqli edən cəhət isə, müxtəlif janrlı tamaşaların (dram, müasir rəqs, klounada, sirk, kukla və s.) tamaşaçılara təqdim edilməsi idi. I "M.A.P" Beynəlxalq festivalı çərçivəsində adlı-sanlı teatrların paytaxtımıza təşrif buyurmaları təqdire layiqdir. Festivalda iştirak edən kollektivlərə gəlincə "Ked" (Rusiya "Praktika" teatrı); "Troya zövçələri" ("Royal District" teatrı Gürcüstan), Rusiyanın Noviy Balet teatrının "Çevrilmə", "Bolero" baletlərini misal göstərmək olar. Festival zamanı ustad dərsləri və mühazirələr keçirilməsi də xoş təəssürat bəxş edən anlardan oldu.

2018-ci ildə keçirilən festivallara gəlincə isə, bu dövəmdə II Yarat "M.A.P" Beynəlxalq Teatr festivalı və Şekidə 3-cü dəfə təşkil olunan "Sərhədsiz teatr" adlı festivalların adlarını qeyd edə bilərik. İkinci dəfə qapılanı tamaşaçıların görüşünə gələn II Yarat "M.A.P" Beynəlxalq Teatr festivalını, birinci festivalı müqayisə etsək, həm keyfiyyət, həm də təmsil olunan ölkələrin sayı baxımından fərqi sezmək olardı. Bu işdə festivalın bədii rəhbəri, Finlandiyada yaşayan həmvətənimiz Kamran Şahmərđanın da xidmətləri danılmazdır. Festivalın açılış mərasimi İtaliyanın "NoQraviti" teatrının "Ariya" adlı tamaşası ilə başladı. Bu tamaşadan sonra "Kris Linam" (İngiltərə); "Marin" "Qoqol Mərkəz" "Balet Moskva" (Rusiya); "Dans Teatrı" (Danimarka); "Amata

Teatr Qrupu" (İran) və s. teatrlar öz tamaşalarını yerli sənətsevərlərə təqdim etdi. 6-11 noyabr aralığında baş tutan Festivalda göstərilən tamaşalar Akademik Milli Dram, Gənc Tamaşaçılar, Dövlət Rus Dram, Akademik Opera və Balet teatrları da daxil, digər sənət ocaqlarında və "Bakı Konqres Mərkəz" də nümayiş etdirildi. Festivalın açılışında göstərilən "NoQraviti" (İtaliya) "Ariya" adlı tamaşa məhz "Bakı Konqres Mərkəzin" də baş tutdu.

2018-ci ildə Şekidə təşkil olunan sayca III Şeki "Sərhədsiz teatr" Beynəlxalq Teatr Festivalında iştirak edən xarici teatr truppaları çoxluq təşkil edirdi. Məhz bu səbəbdən idi ki, festival milli və beynəlxalq olmaqla iki istiqamətdə davam etdirildi. Sənət bayramı 12-19 may aralığında baş tutdu. Festival tamaşaları təkce Şekidə deyil, eyni zamanda Lənkəran və Bakıda da göstərildi. Xarici ölkə təmsilçilərinin tamaşalarından: "Mensum Erendira" (Kolumbiya Acto Teatrı); "Maqbet-Zar" (V.Şekspirin "Maqbet" faciəsinin motivləri əsasında; İran İslam Respublikası); "Fırtına" (V.Şekspir, Gürcüstan Muvəmənt teatrı) və s. xüsusi maraq doğurdu. Milli teatrlarımızın nümayiş etdirdiyi əsərlərdən: "Cəhənnəm sakinləri" (Elçin, Azərbaycan Dövlət Akademik Milli Dram Teatrı); "Dəli yığıncağı" (C.Məmmədquluzadə, Gəncə DDT); "Lənkəran-xanın vəzir" (M.F.Axundzadə, Mingəçevir DDT) və s. qeyd etmək olar.

2019-cu il dörd teatr festivalı ilə yadda qaldı. Teatrsevərlərin diqqəti öncə mərhum rejissor V.İbrahimoğlunun 70 illik yubileyinə həsr edilmiş "Boş məkanın dolğunluğu" adlanan, mart ayının 1-dən 9-dək davam edən festivale yönəldi. Xüsusi təntənəli açılış olmayan festivalda "Yuğ" teatrının "Qəbirqazma üsulu", "Metamorfoza", "Quş-dili", "Medeya Sekvensiya 001" tamaşaları ilə yanaşı, müstəqil iştirakçı qismində qoşulan kollektivlərin: "Açıq dənizdə" (Slavomir Mrojekin); "Qara adam" (Müstəqil "Human" teatrının tamaşası), Azərbaycan Dövlət Mədəniyyət və İncəsənət Universitetinin tələbələrinin "Səməvi" və "Unutmağa kimsə yox" tamaşaları da oynanıldı.

Lənkərandə I Beynəlxalq Uşaq Teatrları Festivalı isə 2019-cu il 1-5 iyun tarixində gerçəkləşdi. Sənət bayramında uşaqları sevindirmək üçün ölkəmizin 10 teatrı ilə yanaşı, xarici truppalar da iştirak edirdi. Müstəqil olaraq fəaliyyət göstərən "Ol" teatrı da, bu dəfəki festivalda təmsil olunurdu. I Lənkəran Beynəlxalq Uşaq teatrları festivalının xarici qonaqları: İran İslam Respublikası, Böyük Britaniya və Gürcüstan teatrları idi.

Növbəti, III "M.A.P" Beynəlxalq teatr festivalı 2019-cu il oktyabr ayının 10-20-si aralığında baş tutdu. Bu festivalda "Y. Vaxtanqov" adına Dövlət Akademik Teatrı, "Kokolniy dom" və s. (Rusiya); "Sar degna" (İtaliya); "OLE" Kollektivi (İspaniya (Böyük Britaniya)); "WHS" teatrı (Finlandiya) və s. dünyaca məşhur teatrlar iştirak edirdi. Festivalda, müxtəlif janrdə 18 tamaşa nümayiş etdirildi. Qeyd etməli ki, son illərdə təşkil olunan I (2017), II (2018), III (2019) "M.A.P" Beynəlxalq Teatr festivalları, yaxşı mənada ölkəmizdə səs-küy doğuran və maraqla qarşılanan sənət hadisəsinə çevrildi.

2019-cu ilin ən son festivalı, 2-10 dekabr tarixində gerçəkləşən "2+1" III Eksperimental teatr festivalı oldu. Mədəniyyət Nazirliyi və Teatr Xadimləri İttifaqının birgə təşkilatçılığı ilə keçirilən festivalda 18 tamaşa nümayiş edildi. Festivala dövlət teatrları ilə yanaşı, müstəqil teatr və teatr studiyalarının qatılması, eyni zamanda, tamaşaların üslub və janr əlvanlığı ilə seçilməsi bu sənət bayramını daha da yadda qalan etdi.

Amma bu da bir həqiqətdir ki, "Azərbaycan teatr mədəniyyəti kontekstində festivalı bir sənət yarışması, bir sınaq kimi anlamaq, ondan bədii tendensiyaları, teatr dəbini müəyyən edəcək bir faktor kimi danışmaq, təbii ki hələ düzgün deyil. Mövcud gerçəkliyimizin həqiqəti bizdən tələb edir ki, festivala ilkin növbədə teatr sənətçilərinin ünsiyyət bayramı, fərəh bayramı kimi yanaşaq" [6].

ƏDƏBİYYAT

1. Əlioğlu Yaqub. "Səhnə" qəzeti, "Tək Oyunlar" maraqlı doğurur..., 12 oktyabr 1993-cü il.
2. <https://1news.az>
3. Məmmədova K. "Him-Cim" səhnəyə çıxır, "Xalq" qəzeti, 24 may 1994-cü il.
4. Mütəllibova Sevinc. "Mədəniyyət" qəzeti, "Yeni teatr" Respublika Festivalı, 16 mart 2007, N 17-18 (480), s. 2.
5. Novruzov Sahib. "Azərbaycanda Pantomim Teatrı Necə Yarandı", "Xalq" qəzeti, 26 yanvar 2003-cü il.
6. Talıbzadə Aydın. "Güzgü Günahkar Olmur və yaxud, festival necə varsa", "Press Fakt" qəzeti, 28 iyul 1995-ci il.
7. Vəliyev Ədalət. "Əqidə, Ruh və Teatr", Bakı, 2009, 240 səh, s. 174-175.

Роль фестивалей в развитии театрального процесса

В статье повествуется о фестивалях, проведенных в Азербайджане в годы независимости, а также об их значении. Особое внимание уделяется репертуару фестивалей, организованных в период с 1992 по 2019 год. Особо отмечена роль традиционных фестивалей в воспитании подрастающего поколения. Заостряется внимание на организации, репертуаре, положительных и отрицательных чертах международных и местных фестивалей, а также проблеме драматургии. Речь в статье идет не только о фестивалях для взрослых, но и о детских фестивалях.

Ключевые слова: фестиваль, спектакль, театр, международный, годы независимости.

The role of festivals in the development of the theatre process

This article discusses the festivals and their importance which held in Azerbaijan during the years of independence. Special attention is paid to repertoires of organized festivals in our country during the years 1992-2019. The role of the festivals held regularly in the development of the younger generation is especially noted. Organization, repertoire, pros and cons, problem of dramaturgy of international and local festivals is highlighted. Being discussed here about festivals not only for adults, but also for children.

Key words: festival, performance, theatre, international, years of independence.